ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

PECULIARITIES OF STUDY OF FOREIGN LANGUAGE STUDENTS OF HUMANITIES SPECIALTIES IN HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

У статті розглядається поняття «іншомовна комунікативна компетентність» як основа успішного професійного становлення майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей у вищих навчальних закладах України. Для технічних спеціальностей характерне вивчення специфічних термінів англійською мовою, а також завдання, пов'язані з перекладом технічної документації. На гуманітарних спеціальностях задають есе з англійської, різноманітні твори, а також читають і обговорюють художні літературні твори мовою оригіналу. Також висвітлено основні положення та методологічні принципи навчання міжкультурної комунікації. Окрім того, у статті подано основні завдання становлення особистості студента гуманітарних спеціальностей на практичних заняттях з іноземної мови.

Для забезпечення ефективності процесу формування іншомовної освіти доцільно розробляти нові методологічні підходи й визначати педагогічні умови їх реалізації, над чим сьогодні працюють вітчизняні вчені та педагоги-практики.

Аналіз моделей комунікативної компетенції свідчить про те, що всі вони побудовані на засадах системного підходу, який передбачає дослідження комунікативної компетенції як системи, визначення її внутрішніх особливостей і зв'язків. Зауважимо, що вчені розглядають іншомовну освіту як цілісну структуру, в якій виокремлюють окремі підструктури (компоненти, складники, елементи тощо).

В епоху тотальної комп'ютеризації та інформатизації суспільства система освіти в Україні потребує вдосконалення та модернізації процесу навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ) з метою використання тих засобів навчання, які зможуть активізувати пізнавальний інтерес студентів та підвищити їх мотивацію до вивчення іноземної мови. Таким чином, використання цифрових технологій у сучасних ВНЗ є нагальною потребою сьогодення.

Варто зазначити, що специфіка предмета «іноземна мова» полягає у тому, що важливим компонентом навчання іноземної мови є не основи наук, а способи діяльності – навчання різних видів мовної та мовленнєвої діяльності: говоріння, аудіювання, читання та письма. Для вирішення таких проблем слід спрямовувати вибір на оптимальні засоби навчання, зважаючи насамперед на їх дидактичні особливості та функції.

Ключові слова: іншомовна освіта, комуні-

кативна компетентність, полікультурна особистість, гуманітарні спеціальності.

The article deals with the concept of “foreign language communicative competence” as a basis for successful professional formation of a future humanities teacher in higher educational establishments of Ukraine. Technical specialties are characterized by the study of specific terms in English, as well as tasks related to the translation of technical documentation. The humanities specialize in writing essays in English, various works, as well as reading and discussing literary works in the original language. The basic provisions and methodological principles of teaching intercultural communication are also covered. In addition, the article presents the main tasks of becoming a student of humanities in practical training in a foreign language.

In order to ensure the efficiency of the process of forming a foreign language education, it is advisable to develop new methodological approaches and to determine the pedagogical conditions for their implementation, which is what the domestic scientists and teachers-practitioners are working on today.

The analysis of models of communicative competence shows, however, that they are all based on a systematic approach, which involves the study of communicative competence as a system, the definition of its intrinsic features and relationships. It should be noted that scientists are considering a foreign language education as a holistic structure in which separate sub-structures (components, components, elements, etc.) are distinguished.

In the era of total computerization and informatization of society, the education system in Ukraine needs to improve and modernize the process of education in higher education institutions (HEIs) in order to use those learning tools that can activate students' cognitive interest and motivate them to study abroad. Thus, the use of digital technologies in modern universities is an urgent need today.

It should be noted that the specificity of the subject “foreign language” is that an important component of teaching a foreign language is not the science, but the methods of activity – teaching different types of language and speech activities: speaking, listening, reading and writing. In order to solve such problems, it is necessary to direct the choice to the optimum means of learning, considering first of all, their didactic features and functions.

Key words: foreign language education, communicative competence, multicultural personality, humanitarian specialties.

УДК [378.016;811.111]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-1.2>

Бережанська Н.А.,
асистент кафедри методики
навчання іноземних мов
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Онїшук І.І.,
канд. пед. наук,
асистент кафедри методики
навчання іноземних мов
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вивчення англійської мови так чи інакше є обов'язковим атрибутом успішної та освіченої людини. У сучасних вищих навчальних закладах англійська мова включена в більшість програм технічного та гуманітарного спрямування.

У сучасних дослідженнях іншомовну комунікативну компетентність тлумачать як необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціонувати в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус. Отже, метою навчання іноземної мови

у ВНЗ є як оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, так і набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності, що своєю чергою вимагає окреслення різного роду методик та підходів до формування іншомовної компетенції у студентів із різними базами знання та навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання навчання іноземних мов стали предметом досліджень зарубіжних учених М. Канінгем Флорез (M.A. Cunningham Florez) та М. Бурт (M. Burt), А. Назнін (A. Naznean), М. Шлепперел (M. Schleppegrell), Г. Каваліаускіене (G. Kavaliauskiene) та Д. Ужпаліене (D. Uzpalienė) та ін.

Розробкою методичних засад навчання іноземних мов у процесі професійної підготовки займалися К. Кенеді (C. Kennedy) та Р. Болайто (R. Bolitho), П. Стревенс (P. Strevens), Дж. Свейлз (J. Swales), Л. Трімбл (L. Trimble), Т. Хатчінсон (T. Hutchinson) та А. Уотерс (A. Waters), Т. Дадлі-Еванс (T. Dudley-Evans) та М. ДжоСент Джон (M. Jo StJohn), М. Хутта (M. Hutta).

Проблематика навчання іноземних мов студентів безпосередньо гуманітарного спрямування з метою їх практичного застосування цікавить Е. Джендрік (E. Jendryck), Г. Віснєвську (H. Wisniewska), Н. Сіфакіс (N. C. Sifakis), Т. Дікей (T. Dincay), Л. Джой Меш (L. JoyMesh) та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У загальній стратегії навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах передбачена вимога щодо розвитку іншомовної комунікативної компетенції в різних сферах спілкування. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти визначають основні напрями підготовки студентів гуманітарного спрямування, що передбачає досягнення студентами достатнього рівня іншомовної комунікативної компетенції у сферах загальної та професійної комунікації [2, с. 14].

Метою статті є розкриття особливостей навчання іноземної мови студентів гуманітарних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз проблеми дослідження дає змогу стверджувати, що іншомовна комунікація можлива за умови володіння суб'єктами іншомовного спілкування мовою як засобом комунікації. Рівень ефективності комунікативного процесу зумовлений рівнем сформованості іншомовної комунікативної компетенції суб'єктів. Компетентність – це стійка готовність і здатність людини до якої-небудь діяльності «зі знанням справи». У нашому випадку такою діяльністю виступає іншомовна комунікація студентів гуманітарних спеціальностей у процесі вивчення ними іноземної мови. Як результат іншомовну освіту можна визначити як інтегративне

утворення особистості, яке має складну структуру і виступає взаємодією і взаємопроникненням лінгвістичної, соціокультурної та комунікативної компетенцій, рівень сформованості яких дає змогу майбутньому спеціалісту ефективно здійснювати іншомовну, міжмовну, міжкультурну і міжособистісну комунікацію. У нашому дослідженні експериментально встановлені основні особливості та найбільш ефективні методи викладання та формування іншомовної комунікативної компетенції серед студентів гуманітарного спрямування вищих навчальних закладів.

Варто сказати, що іншомовна компетентність забезпечує певний культурний рівень усного й писемного мовлення та невербальної мовленнєвої поведінки. Формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів вищих закладів освіти різних напрямів підготовки слід розглядати як обов'язковий складник загальної фахової підготовки [11, с. 17].

Проаналізовані моделі та методи є спробою описати й пояснити складне явище «*комунікативна компетенція*» через виділення багатьох її елементів.

Складовими частинами системи навчання будь-якої галузі знання, у тому числі і системи навчання іноземної мови, є її цілі, зміст, принципи, методи, засоби та апарат контролю й оцінювання результативності її функціонування.

Розширення предмета «Іноземна мова» до рівня «іншомовної освіти» і зміна об'єкта наукового і дидактичного вивчення мови на категорію «лінгвокультура» викликана передусім зміною цільових установок у навчанні іноземних мов, зорієнтованих на кінцевий результат – формування міжкультурної компетенції і здібностей до міжкультурної комунікації особистості. Філософське розуміння іншомовної освіти базується на спеціальній побудові освіти, що забезпечує вторинну соціалізацію особистості і формування на цій основі іншої картини світу у мовної особистості як суб'єкта міжкультурної комунікації, складної когнітивної структури лінгвокультурних і соціальних знань (базових та іншопольованих).

Розглядаючи питання вимог до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах, перш за все необхідно звернути увагу на питання оптимізації процесу навчання іноземних мов у ВНЗ України за рахунок підвищення якості викладання, яке дотепер унеможлиблювалося, з одного боку, через відсутність уніфікованого підходу до формування іншомовної комунікативної професійної компетенції студентів немовних спеціальностей, а з іншого – відсутність ефективних технічних і нетехнічних засобів навчання для студентів, у яких іноземна мова є профільним предметом. Таким чином, комплексне використання традиційних і інтенсивних методик навчання іноземних мов,

що ґрунтується на функціонально-комунікативній лінгводидактичній моделі і супроводжується цілісною системою навчання студентів спілкування у побутових і професійних цілях, дасть змогу сформувати зазначену компетенцію студентів [5, с. 20].

Зростання ролі вивчення іноземних мов пояснюється й реформуванням системи освіти в Україні у рамках її участі у Болонському процесі, що висуває нові вимоги до вивчення іноземних мов. Так, за Рекомендаціями Комітету Ради Європи з питань освіти (1998) випускники вищих навчальних закладів гуманітарного спрямування мають володіти професійно орієнтованими іншомовними навичками і вміннями в усіх видах мовленнєвої компетенції, рівень сформованості яких визначається на основі освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця. Крім того, поширення інформаційно-комунікативних технологій, які відкривають широкий доступ до нових іншомовних інформаційних ресурсів для використання у навчальних і професійних цілях, а також для соціального та культурного розвитку особистості також сприяє розумінню того, що іноземна мова є нагальною потребою сучасних студентів [6, с. 2–3].

Вихідним фактором реалізації цих цілей, за даними досліджень Л.Я. Зені [4, с. 29–33], є формування у студентів-філологів стійкої позитивної професійно-педагогічної мотивації учіння як передумови успішного вирішення провідних завдань становлення професійно-педагогічної спрямованості особистості студента на практичних заняттях з ІМ. До цих завдань з огляду на комплексну практично комунікативну, освітньорозвивальну та виховну сутність професійно-педагогічної спрямованості особистості студента як майбутнього вчителя ІМ та орієнтуючись на здобутки сучасної теорії і методики викладання ІМ та її базових і суміжних наук [12, с. 21–40], правомірно відносити такі завдання:

1. Забезпечувати умови для набуття ключових компетенцій, потрібних для вивчення ІМ упродовж усього життя й успішної самореалізації особистості студента як вчителя.

2. Стимулювати освітню автономію студентів у навчальній діяльності.

3. Заохочувати студентів до творчої ініціативи під час виконання продуктивних творчих завдань, таких як: дискусивне спілкування, професійно-педагогічні рольові ігри, підготовка і захист проєктів, комплектування мовного портфоліо тощо.

4. Забезпечувати умови для оволодіння студентами громадянською компетентністю.

5. Виховувати майбутніх учителів ІМ як типових носіїв української національної культури.

6. Налаштовувати студентів на реальність і важливість здійснення обміну професійною інформацією іноземною мовою в усній і письмовій формах в умовах сучасного інформаційно розвине-

ного багатомовного і полікультурного суспільства [9, с. 43].

Активізувати у цьому напрямі міждисциплінарну інтеграцію, взаємодію традиційних та активних методів навчання (у тому числі й професійно орієнтованих) з метою максимізації формування іншомовної професійно спрямованої комунікативної компетенції [10, с. 4–6].

Висновки. Отже, підсумовуючи усе вищесказане, можна зробити висновок, що модель навчання студентів гуманітарного спрямування має відзначатися такими особливостями, як підвищена мотивація учіння, зумовлена стимуляцією інтересу студентів до певних аспектів комунікативно-навчальної діяльності; більш щільний режим роботи студентів з огляду на системний характер процесу оволодіння мовленнєвими (комунікативними) і професійними вміннями; значно більша порівняно з односпрямованим навчанням ІМ контрольованість і керованість навчального процесу, зумовлені застосуванням різних видів контролю, в тому числі й «подвійного» контролю, за якого на взаємоконтроль студентів, які взаємодіють у режимах «студент – група», «студент – студент», накладається контроль викладача; підвищена повторюваність навчального матеріалу (але щоразу з новим завданням) у мовленнєвих і професійно орієнтованих ситуаціях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вольфовська Т.О. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети. *Шлях освіти*. 2001. № 3. С. 13–16.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С.Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. С. 24–73.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Зеня Л.Я. Урахування особистісних характеристик студентів у процесі їх профільної підготовки у мовному вищому навчальному закладі. *Іноземні мови*. 2004. № 4. С. 29–33.
5. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. Педагогічна преса, 2003.
6. Концепція викладання іноземних мов у Київському національному університеті ім. Т. Шевченка. Київ. 2009. С. 2–3.
7. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методология и теории. Алматы : Эдельвейс, 2005. С. 37–276.
8. Менская Т.Б. Поликультурное образование: программы и методы. *Общество и образование в современном мире* : сборн. материалов из заруб. опыта. Москва, 1993. Вып. 2.
9. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авт. під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 1999. 320 с.

10. Роман С.В. Навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах. Професійно орієнтована іншомовна комунікативна компетентність майбутніх учителів іноземної мови як предмет формування в курсі практики усного та писемного мовлення : автореферат. Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов. С. 4–6.

11. Основи наукових досліджень : навчальний посібник для вищих навчальних закладів / С.Ф. Артюх, І.Я. Лізан, І.В. Голоп'яров, Н.А. Несторук. Харків : УІПА, 2006. 278 с.

12. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика : учебное пособие для преподавателей и студентов. Москва : Филоматис, 2004. 446 с.